

Rovatunk ezúttal az egyházi intézményekben folyó tanárképzésre koncentrálnak. Munkatársaink egy katolikus egyetemet, egy katolikus főiskolát és egy református főiskolát kerestek fel, és arról kérdezték vezetőiket, hogyan alakult ki az egyházi tanárképzés és miben különbözik a világi intézmények gyakorlatától. A beszélgetések során arról is szó került, hogy hogyan viszonyulnak az egyházi intézmények a felsőoktatási reformhoz, és milyen változásokra készülnek a tanárképzés területén.

„*Nincs világnézeti kényszer az egyetemen*”

Hoffmann Rózsa, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar Pedagógiai Intézetének vezetője

Educatio: Arra kérlek, hogy mutakozz be, most hol vagy, mit csinálsz?

H. R.: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán a Pedagógiai Intézetet vezetem, egyetemi docens vagyok. Az egész pályámat az oktatásban töltöttem, a felsőoktatásban bő 10 éve vagyok jelen. Középszkolai tanári végzettségem van, és bár kezdetben álláshiánybeli okok miatt a Művelődési Minisztériumban dolgoztam, elég hamar sikerült kikeverednem iskolába. Aztán gimnáziumi tanár, igazgatóhelyettes és igazgató voltam. A budapesti Németh László Gimnáziumban a nyolcosztályos gimnáziumot az én vezetéssel hoztuk létre, ott tizenegy évet töltöttem el igazgatóként. Miután sikerült az álmodat megvalósítani, úgy gondoltam, hogy még valami egyéb területen hasznosítom azt, amit már a gyakorlatban megtanultam. Így kerültem az akkor frissen szerveződött Pázmány Péter Egyetem Bölcsészkarára, ahol azonnal rám bízta a tanárképzés megszervezését. Közben szereztem meg a tudományos fokozatot neveléstudományból. Már tíz éve, hogy ez a fő munkahelyem. Közben volt egy egyéves kitérőm, amikor az OKÉV szervezését bízta rám az akkori miniszter, ezt egy évig vezettem.

E: Ez mikor volt?

H. R.: Az 1999–2000-es tanévben én hoztam létre ezt az országos hálózatot. Közben sem adtam fel az egyetemi munkámat. Egy év elteltével úgy láttam, hogy jobban megfelel nekem a pedagógia művelése. Így aztán – minthogy az egyetemi állásom megvolt – búcsút vettem az OKÉV-től. Ami még talán említésre méltó, hogy kezdettől fogva tagja vagyok az Országos Köznevelési Tanácsnak. Minden alkalommal a szakmai szervezetek titkos szavazása eredményeként kerültem be, és két cikluson keresztül alelnök is voltam. A szakmai munkám az iskolaszervezés, oktatáspolitikai, neveléstudomány, pedagógusétkésítés és a di-



daktika körében írható le, amit az egyetemen tanítok. Nagyon szeretem azt a munkámat is, aminek már több kézzel fogható eredménye van. A Pedagógusoknak szóló Szakmai Etikai Kódexet a Független Pedagógus Fórum nevű országos tanárszervezet keretében alkottuk meg, és a Tankönyvkiadó adta ki, először 1996-ban, másodszer 2003-ban. Elégé ismert most már az országban. A másik említésre méltó munkám az Iskolaigazgató című könyvem, amelynek bővített, kiegészített, átszerkesztett változata a napokban jelent meg *Vezetés – pedagógusszemmel* címen, szintén a Tankönyvkiadónál.

A Pázmány Péter Egyetemen a tanárképzést eléggé egyedülálló módon sikerült megszerveznünk. Tanár-továbbképzéseket is vezetek, szakvizsgára készítünk fel pedagógusokat. Ezt most már ötödik éve műveljük, és évről évre igen sok jelentkezőnk van, tehát sikeres a képzésünk. Így nagyon sok felnőtt tanítványom van szerte az országban. A számuk már háromszáz fölött van, hiszen népes tanfolyamaink vannak.

Ami a magánéletemet illeti: tanárcsaládból származom, édesanyám tanár volt, a férjem tanár, az idősebb gyermekem tanár, a vejem tanár, mind a felsőoktatásban tanítanak, a fiam pedig orvos. Azt szoktam mondani, hogy ő a normális ember a családban. De ezt persze időzjelben értem, mert nagyon szeretem a hivatásomat, és nem is tudnám másként elképzelni az életemet.

E: A szüleid is pedagógusok voltak?

H. R.: Csak édesanyám. Édesapám jogász volt, de ő fiatalon meghalt.

E: Hol születtél?

H. R.: Balatonfüreden. Aztán bejártuk a Dunántúlnak még két városát, ahogy aput helyezték magasabb beosztásba: Zirc és Veszprém voltak az állomásaink. Ott halt meg apu, és édesanyám egyedül maradt a három kislányával. Akkor hazaköltözött a szüleihez Hatvanba, de ők is nagyon hamar meghaltak. Akkor úgy döntött, hogy fölverekszí magát Budapestre, hogy a három lányát taníttatni tudja, mert vidékről ezt nem tartotta elképzelhetőnek. Sikertült is neki, úgyhogy 1961 óta élek Budapesten.

E: Ez azt jelentette, hogy ő Budapesten tanított?

H. R.: Igen. Áthelyezték Budapestre, amit nem volt könnyű elintézni, de azért sikerült neki, így mind a hárman egyetemet tudtunk végezni. A húgom és a nővérem édesapám pályáját folytatta, ők jogászok lettek, engem viszont a tanárság érintett meg, én ezt választottam. Francia-orsz szakon végeztem az egyetemet 1971-ben.

E: Az egyetem után rögtön a minisztériumba kerültél?

H. R.: Az úgy volt, hogy férjhez mentem még az egyetemi éveim alatt, és rögtön a végzés után megszületett a kislányom. A diplomaosztóra sem tudtam elmenni, mert éppen akkor született. Nem volt állásom két évig és a szó szoros értelmében nyomorogtunk, szűkös albérletben a férjem kezdő tanári fizetéséből. Akkor még gyest sem kapott a kismama, tehát elég nehéz volt megélni. Nem volt állás, bölcsőde is kevés. Elég sok tortúrát jártam végig, míg egy véletlen folytán (a férjem gimnáziumának szalagavató bálján) hallottam, hogy a Minisztérium Nemzetközi Főosztályán fiatalítani akarnak, és nyelveket beszélő embereket keresnek. Benyújtottam az önéletrajzomat és megfelelttem. Ez maga volt a csoda, mert a Szalay utcában működött akkor a minisztériumnak a bölcsődéje, és én a távoli budaörsi albérletből a kislányommal meg tudtam oldani a munkába járást. Mi több, édesanyám a Szalay utcában lakott, úgyhogy ha tovább kellett bent maradni, akkor édesanyám el tudott menni a kislányért. Így kezdődött. Nyolc évet töltöttem el a minisztériumban, bár közben a második gyerek is megszületett, tehát volt kiadás. Nagyon sokat tanultam közben, és az volt nagyon jó, hogy országos képet kaptam az oktatásról. Először a nemzetközi kapcsolatok területén dolgoztam, aztán az egyete-

mi főosztályon. Ez nagyon jó iskola volt, de mindig éreztem, hogy nem ez a hivatásom. Már a minisztériumból kijártam tanítani Csepelre, az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozatára, később a Közgazdasági Egyetem nyelvi intézetébe, és csak erősödött bennem a tanári hivatás. A minisztériumban egyre több minden nem tetszett. Úgy éreztem, hogy ott nem lehet igazi szakmai munkát végezni. Akkor elkezdtem keresgélni, hogy melyik iskolába tudnék kimenni. Végül a Kaffka Margit Gimnáziumban találtam helyet. Rögtön igazgatóhelyettes lettem, nyilván az igazgatási gyakorlatom miatt, de közben magas óraszámban tanítottam, jóval magasabban, mint kellett volna. Öt év múlva igazgató lettem a XIII. kerület Kilián György Gimnáziumában, ahol két év múlva megszerveztük az ország első nyolcosztályos gimnáziumát, a Németh László Gimnáziumot. Így csöppentem bele a közoktatásba és kezdtem a pedagógiával intenzívebben foglalkozni. Első publikációim akkor születtek, és a doktorimat is ott kezdtem írni pedagógiából. A pedagógiának az a része érdekelt, hogy hogyan lehet egy pedagógiai műhelyt megszervezni. Ezekben az években kezdett formálódni az Iskolaigazgató című könyvem egy-két gondolata. 1993-ban meghívtak a Debreceni Egyetemre az első közoktatási vezetőképző tanfolyamra, ahol a könyvemet már tankönyvként használtuk. Így csöppentem a felsőoktatásba, külső oktatóként. Ez a felsőoktatási gyakorlat meg az időközben megszületett munkáim adtak önbizalmat ahhoz, hogy kopogtatni merjek a Pázmányon. Ez elég evidens lépés volt részemről, miután katolikus családból származom, és gyakoroljuk is a vallásunkat. Külön öröm volt, hogy olyan helyre kerülhetek, ahol ott-honosan mozgok. Így azóta is a katolikus egyetem a munkahelyem. Végigkísérhettem a bölcsészkarok kiépülését, bár nem a kezdetektől, mert én csak az indulás után három évvel kapcsolódtam be. Most már ez a második otthonom.

E: Katolikus családból származol, ez azt is jelenti, hogy vallásosan nevelkedtél gyerekkorodban?

H. R.: Igen, édesapám és édesanyám is mélyen vallásos. Apu falusi gyerek volt, dunántúli faluból származott, ahol ez természetes volt. Az ő halála után édesanyánk próbálta bennünk tartani a hitet, amiért mindenki megküzd. Így én is megküzdöttem érte. Vagyis a hitem nem egyenes vonalú fejlődés eredménye, de már elérkeztem arra a pontra, hogy úgy érzem, stabilan állok ebben a világban.

E: Végül is hogy kerültél a Pázmányra?

H. R.: Már nyolcadik éve voltam igazgató a Németh László Nyolcosztályos Gimnáziumban. Úgy éreztem, hogy ez a szakmai pályám csúcsa. De miután a gyakorlat mellett az iskolavezetés elméletével is foglalkoztam, pontosan tudtam, hogy ezt a munkát nem lehet két-három évtizeden keresztül csinálni. Az ember elfárad, nem képes már megújulni, és az intézet, a szervezet is elkezd megenni. Amikor a rutin erősebbé válik, mint az innovációs hajlam, akkor váltani kell, a személynek is, meg a szervezetnek is. Kezdem gondolkodni azon, hogy ha túl vagyunk az első érettségien, ha megnyugodhatok afelől, hogy amit elkezdtünk, az eredményes volt és nem ártottunk senkinek, akkor talán célszerű lenne, ha váltanék. Ezekben a hónapokban alakult meg a bölcsészkar, ahol egyértelmű volt, hogy tanárképzést akarnak folytatni. Úgy gondoltam, hogy talán ott hasznomat vehetnék. Egész egyszerűen szóltam az egyik tanárnak, aki időközben dékán-helyettes lett, hogy amennyiben úgy gondolják, hogy alkalmas vagyok egyetemi oktatónak, akkor próbálkozzunk. És akkor elkezdődött az interjúk sorozata. Kezdetben még igazgatóként órákat tartottam az egyetemen, kipróbáltuk egymást, és kölcsönösen úgy láttuk, hogy megfelelünk egymásnak. Tíz év, tehát két igazgatói ciklus után korrektil bejelentettem az önkormányzatnak, hogy még egy évet szeretnék igazgató maradni,

hogy én érettségiztethessem le az első nyolcosztályos szervezetben végzett osztályt, de nem akarok már pályázni. Úgy tudtam átadni a Németh László Gimnázium igazgatását, hogy másfél évvel a váltás előtt már mindenki számára ismert volt, hogy ki veszi majd át a vezetést. A tantestület bizalmát élvezte az utódom, a jelenlegi igazgató. Be tudtam őt vezetni az iskolavezetés minden rejtelmébe, sima, problémamentes átmenet volt. A testület fájlalta, de megértette a döntésemet. Még egy évig visszajártam tanítani, úgyhogy fokozatos volt az elválás. A piliscsabai bölcsészkaron pedig a nulláról kellett indulni. Ez tehát megint hasonló úttörőmunka volt, mint amikor a nyolcosztályos gimnáziumot elkezdjük. Nem volt előzménye, nagyon megmozgatta a kreatív hajlamaimat, így hát sok örömöm volt és van ebben is.

E: A Pedagógiai Intézetet már te hoztad létre?

H. R.: Kezdetben nem volt intézet, hanem volt egy pszichológus meg voltam én. A pszichológus gondoskodott arról, hogy a pszichológiai tárgyaknak meglegyenek az oktatói, én pedig a pedagógiaiakról. De a tanárképzés gyakorlati szervezését rám bízta, és egy év múlva két intézetet alakítottak. Nagyon gyér volt még a létszám, amikor én beléptem, tehát nem volt szó intézetekről. 1996 szeptemberétől formailag is létrehozták a Pszichológiai meg a Pedagógiai Intézetet, és az utóbbi vezetését rám bízta a dékán. Ez jelenleg is így van, vagyis két külön intézetben folyik a tanárképzés, de a gazdái mi vagyunk. Mint a Pedagógiai Intézet vezetője jó kollegiális kapcsolatban vagyok egyfelől a Pszichológiai Intézettel, másfelől az összes szaktanszékkal, a tantárgypedagógia oktatása, meg hát a tanárképzés érdekében. Komoly szervezeti újítás volt a karon mindjárt az elején, hogy nem a hivatal szervezte a gyakorlótanításokat és a gyakorló helyeket, hanem a Pedagógiai Intézet. Tehát már az első évben, miközben óraadóként jártam ki az egyetemre és még a gimnáziumot vezettem, az egyik fontos feladatomból volt, hogy iskolákat kutassak fel azzal a céllal, hogy ott a gyakorlótanításokat, a hospitálásokat és egyéb pedagógiai gyakorlatokat végezhessek a tanárjelöltek. Ez is izgalmas, szép év volt, mert húsz, aztán már több mint negyven iskolát sikerült találni, ahol az igazgatóval, a leendő vezetőtanárokkal meg lehetett egyezni.

E: Mi az előnye annak, ha ezt nem a szaktanszékek szervezik?

H. R.: Mi a tanárképzésben a tanár szót tartjuk fontosabbnak, és csak eszköznek tekintjük a diszciplínát, amit tanítanak. Szeretnénk, hogy a majdani tanárok már a pedagógusképzésben olyan impulzusokat kapjanak, miszerint ők tanárnak készülnek, és ezért a tanárságot, a tanári hivatást, vagy ha úgy tetszik a tanári mesterséget komolyabban vegyék, mint ahogy azt általában a bölcsészkarokon tapasztaljuk. Ennek ez a szervezeti keret jobban megfelel. Mivel nálunk a tantárgypedagógiát oktatók is a Pedagógiai Intézethez tartoznak, egységes pedagógiai szemléletet tudunk képviselni. Az ún. szakmódszertani órákon a kollégák jobban tudnak arra építeni, amit a hallgatók nevelésemlemből, didaktikából az alapoknál megtanultak. Egy tanszék vagyunk, közösek a kutatómunkák, közösek a tanszéki értekezletek, kölcsönösen hivatkozni tudunk egymásra. Mi tudjuk, hogy mi lesz a tantárgy-pedagógián, ők tudják, hogy mit kaptak a hallgatók didaktikából és egyéb tantárgyakból. Így szerves egész a tanárképzés tartalmi felépítettsége, amit megkoronáz a gyakorlótanítás. A vezetőtanárokkal, mintegy a Pedagógiai Intézet külső munkatársaival napi kapcsolatban vagyunk. Vagyis a tantárgypedagógiákat tanító kollégák rendszeresen látogatják a vezetőtanárokat és a hallgatókat is. A látogatások zömével azokra az időszakokra koncentrálódnak, amikor a gyakorlat folyik, így a pedagógiai tudása kölcsönösen és egységben gyarapszik az egyetemi oktatóknak, a vezetőtanároknak és a tanárjelölteknek.

E: Amikor gyakorló helyet választottatok, akkor mik voltak a fő szempontok?

H. R.: Több szempontot törekedtünk egyensúlyba hozni, és ez többé-kevésbé sikerült. A legelső szempont az, hogy olyan vezetőtanárokat találjunk, akik elkötelezett tanárok, tehát a tanárságukban erős a hivatástudatuk, akik birtokában vannak a korszerű eszközöknek, vagy hajlandók és képesek arra a megújulásra, amire szükség van. Tehát akik személyiségükben is alkalmasak a vezetőtanárságra. Ez volt az első szempont. A második az, hogy az iskola egésze olyan legyen – ezt alapvetően az igazgató testesíti meg –, hogy befogadja gyakorlatra a hallgatókat. Hiszen az iskoláknak ebből anyagilag semmi-féle hasznuk nincsen, ezek külső gyakorló helyek, ahol pénzbeli juttatást az intézmény nem kap, csak a vezetőtanárokkal szerződünk. Ők a hallgatók után kapnak egy – többé-kevésbé karbantartott – összeget, fejpénzt, ha úgy tetszik. És természetesen az is szempont volt, hogy bár a katolikus egyetem hallgatói is többféle világnézetűek, de azért sok olyan tanárjelöltünk van, akik számára a hit, a vallás fontos, tehát hogy azok az iskolák, ahol gyakorlatot folytatnak, ezt tolerálják, barátságosan fogadják őket, hogy ne legyenek ilyenfajta konfliktusok. Nem is voltak. Talán egyetlen olyan helyre emlékszem, ahol világnézeti villongás volt hallgató és vezetőtanár között. Ott békében elváltunk egymástól. De voltaképpen ez nem okozott sehol gondot. Kölcsönös tiszteletben zajlottak a tevékenységek. A gyakorlóiskoláink egy része katolikus iskola, de a nagyobbik része állami. Arra törekedtünk, hogy a nagy tradíciókkal rendelkező és befogadásra kész katolikus gimnáziumokat becserkesszük a gyakorló helyek közé. Így örömeinkre például Pannonthalmára rendszeresen tudunk küldeni hallgatókat. Nem sokat, néhányat, mert van egy korlát, hogy oda lányok nem mehetnek, mert csak fiúkollégiumuk van. Az is szempont volt, hogy a vidéki intézmények szállást tudjanak adni. A másik ilyen hagyományos iskola a debreceni Svetits gimnázium, ahol a szállás szintén megoldható, és még sorolhatnék több ilyen vidéki katolikus iskolát. De vidéken van állami szakközépiskolai gyakorló helyünk is, Tatabányán például. Ahol valahogy a látókörünkbe került egy-két kiváló tanár, az iskola pedig megtiszteltetésnek tekintette, hogy gyakorlólé hely lehet, ott végtelesen jól fogadták a hallgatóinkat. A hallgatók pedig úgy jöttek vissza, hogy a tenyerükön hordták őket és nagyon sokat tanultak. A vezetőtanár természetesen véleményt ír a hallgatóról, de a hallgatóktól is kérünk véleményt a gyakorló helyekről, és így képpen vagyunk. Mint mondtam, látogatjuk őket rendszeresen, nekem is munkaköri kötelességem, hogy tartsam a kapcsolatot, nemcsak az igazgatókkal, hanem amennyire tudom a vezetőtanárokkal is, úgyhogy személyesen ismerem a többségüket. Kezdetben ezt egyedül tettem, aztán a szaktanszékek vezető oktatóival, majd ahogyan a tantárgypedagógiát oktató kollégák beléptek, velük együtt. Ilyen módon a szaktanszékek is magukénak érzik a tanárképzést, ők is tudják, hogy hol folyik a gyakorlat. Félévenként rendszeresen továbbképzéseket szervezünk a vezetőtanároknak. Azóta, hogy megindult a szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzésünk pedagógusoknak – ezt 2000-től indítjuk –, amelynek van egy vezetőtanári szakága is, egyre több olyan vezetőtanárunk van, akik e két éves továbbképzést is elvégeztek. Velük aztán teljesen azonos nyelvet tudunk beszélni, értjük egymást. Mind arra törekszünk, hogy a korszerű módszereket elsajátítsák, és a pedagógiai gondolkodásuk megfeleljen a kor elvárásainak.

E: Amikor elkezdtétek szervezni a gyakorlatot, akkor a tapasztaltatok-e bármilyen ellenérzést, távolságtartást, tehát volt-e olyan iskola, ahol nem annyira szívesen fogadtak benneteket, pontosabban a Pázmányt?

H. R.: A katolikus jelző – meglehet – irritált néhányakat, akiktől elbúcsúztunk. De nem sok ilyen élményem volt. A hallgatóinknak kötelező feladatuk több iskolai munkát vé-



gezni (megfigyeléseket, hospitálásokat, interjúkat, méréseket), és ezt bárhol megtehetik. Ezeken az önálló gyakorlatokon keresztül azt tapasztaljuk, hogy általában mindenütt jól fogadják a diákjainkat. Elenyészően kevés olyan esetünk van, amikor nem fogadják őket be. A nem-fogadás oka ilyenkor sem az, hogy a katolikus egyetemről jöttek, hanem sokkal inkább az, hogy túlterheltek az igazgatók, a tanárok, és nem képesek vagy nem akarnak többet vállalni. Vagy nem érzik azt is hivatásuknak, hogy a tanári mesterségből szerzett tudásukat továbbadják, térítés nélkül. Egy- vagy kétórás beszélgetés a tanárjelöltekkel az én felfogásomban hivatásbeli kötelessége volna minden tanárnak, de ezt nem mindenki gondolja így. Szóval egy-két olyan esetről tudok mondjuk ezerből, amikor az iskola dolgvégezetlenül elküldte a hallgatót. De olyan történeSRől nem, amikor nyilvánvaló lett volna, hogy a katolikus egyetem hallgatóival szemben ellenségesek. Statisztikai adataink ugyan nincsenek, de a hozzánk eljutott információk alapján rengeteg dicsérő jelző szól a Pázmányon végzett diákokról. A szakmai felkészültségüket az igazgatók egyenrangúnak tekintik a más egyetemeken végzettekével, és kiemelik, hogy a hivatástudatuk és a tanári felkészültségük erősebb másokénál. Győrben találkoztam pl. egy katolikus iskolában négy volt hallgatónkkal. Az igazgató a tanári kar legnagyobb értékei közé sorolta őket.

E: Hol helyezkednek el, tudjátok követni, hogy milyen iskolákba mennek?

H. R.: Vegyes. Kevés olyan hallgatónk van és volt, aki kizárólag vagy egyházi, vagy állami iskolába akarna menni. Ha megvan bennük a tanári hivatás, akkor ez a döntő, és örülnek, ha találnak tanári állást. Sokuknak tudunk segíteni, miután élő kapcsolatunk van több mint negyven iskolával. Ha olyan hallgatóról van szó, akiről tudjuk, hogy erős a tanári hivatástudata és tanári pályára szeretne menni, sorba telefonáljuk az iskolákat. Sőt az is működő gyakorlat, hogy az iskolák szólnak nekünk, hogy ajánljunk olyan hallgatót, akit megfelelőnek találnánk.

E: Általános iskolába is mennek vagy csak a középiskolába?

H. R.: Mennek, sőt, szakközépiskolákba is. De növekszik azoknak a száma, akik szeretnének tanárok lenni, de nincsen állás. Nagy előnyük az elhelyezkedésnél, hogy a Pázmány kezdettől fogva ragaszkodott a kétszakossághoz, és ezt mindmáig tartja. A kétszakosságot persze sokféleképpen lehet teljesíteni, például úgy, hogy az egyik szakjuk tanári, a másik nem az. De pl. egy történelem-szociológia szakos fiatalember, aki tanítani szeretne, nagyon nehezen kap iskolában állást, mert a történelem óraszámja nem olyan magas, hogy a heti húsz órát biztosítani tudják neki, szociológiát meg nem taníthat. A kommunikáció, az esztétika, a héber vagy a művészettörténet ugyanilyen szakpárosítási lehetőség, amivel nehéz valamit kezdeni a közoktatásban. De ha a hagyományos nagy szakokat kombinálták, akkor előbb-utóbb – eddig – lehetett állást találni.

E: Kanyarodjunk vissza a Pázmány történetére. Ha össze tudná foglalni, hogy indult be a képzés a rendszerváltás után?

H. R.: Pázmány Péter háromszázhetven évvel ezelőtt alapította az egyetemet Nagyszombatban. A hosszú viharos történet a háború után is akadályokkal volt terhes: Pázmány Péter nevét csak a hittudományi kar vihette tovább. Amikor a rendszerváltozáskor az egyházak visszakapták az iskolaalapítási jogukat, akkor fogalmazódott meg az óhaj a keresztény értelmiség körében, hogy legyen ismét katolikus egyetemünk, és első helyen bölcsészkar. A folyamatban meghatározó szerepet játszott Maróth Miklós, a katolikus egyetem bölcsészkarának első dékánja, és sok egyházi személyiség, akik maguk mellé tudták állítani Antall József miniszterelnököt és az akkori politikai erőket. Parlamenti döntés hozta létre a kezdetben kétkarú, majd rövidesen háromkarú Pázmány Péter Katolikus Egyete-

met. Egy évvel később a jogi kar is megindult, néhány évvel ezelőtt pedig az informatikai kar. Most az a helyzet állt elő, hogy a hajdani Pázmány Péter Tudományegyetemnek két jogutódja is van. Egyik a mostani PPKE négy karral, a másik az ELTE, amely szintén a Pázmányból nőtt ki. Ezt a közös örökséget egy szép és tartalmas emlékülésen ünnepeltük együttesen ez év tavaszán, ahol mindkét egyetem rektora és dékánjai megemlékeztek az alapítóról. A bölcsészkar tehát az 1992 januári-februári parlamenti döntéssel kapta meg a felhatalmazást a szerveződésre. A hőskorszak úgy kezdődött, hogy a Ménesi úton kaptak egy vagy két termet, ahol volt egy íróasztal, két szék, és volt egy dékán, akinek az első feladata az, hogy toborozzon tanári kart, és hirdesse meg a pótfelvételit, mert a januári-februári döntés nem tette lehetővé, hogy a hallgatók a rendes időben jelentkezzenek. Nyilván azokat a szakokat indították el először, amelyek a hagyományokat folytatták, és alapvetően fontosak egy bölcsészkaron. Az első évében megindult a latin, ógörög, magyar, történelem, a két nagy élő idegen nyelvű szak és a szlavisztika (szlovák, lengyel, cseh). Tehát elég sok szakon kezdődött meg 1993 szeptemberétől a képzés nagyjából százas létszámú évfolyammal a Ménesi úton, ahol néhány termet kapott a kar. Ezek elég nehéz idők voltak, de megvolt a romantikája, közben a tárgyalások eredményeképpen megszületett a végleges döntés arról, hogy a bölcsészkar Piliscsabán nyer elhelyezést. Ennek az a története, hogy a Monarchia idejéből volt ott egy nagy laktanya, nagy szabad térségben több épülettel. Nem egyházi ingatlan volt. De Piliscsabán az államosítás előtt igen sok egyházi ingatlan létezett: kis rendházak, szerzetesek öregotthonai, amit a kárpótlás következtében elméletben visszakaptak, de a visszavétel a gyakorlatban azonban több ok miatt már megoldhatatlan volt. Ezeknek fejében kapta meg a katolikus egyház ezt a nagy területet, amelyet korábban a szovjet hadsereg birtokolt. 1993-ban már gazdátlan volt a telek, így birtokba vehette az egyház, és megszületett annak a lehetősége, hogy egy gyönyörű szép campus épüljön fel. Az építkezést meg a régi romos épületek lebontását az egyházi kárpótlásból tudták fedezni. Sorban kezdték építeni Makovecz Imre irodájának a tervei alapján a tanulmányi épületeket, takarékosra törekedve, a régi szovjet laktanyabeli épületekből megtartva azokat, ami megtartható volt. Némelyiket ideiglenesen bevakolták, kifestették, vagy ha statikailag megfelelőnek találták, akkor belefoglalták az új épületbe, tehát kiegészítették, emeletet építettek rá. Ma is áll még egykét régi épületünk eredeti állapotában, de többségükben már használaton kívül. Sok új épület épült fel, amely részben magában foglalja a régit. 1993 szeptemberétől költözött ki Piliscsabára az egyetem, és ezzel egyidőben gyarapodott a hallgatói létszám. Növekedtek a szakok és szaporodtak az épületek. Sokéves építkezés és nagyon látványos fejlődés volt. Olyan apróságokban is megnyilvánult, mint hogy kezdetben be kellett utazni busszal a piliscsabai első buszmegállóig, majd tizenöt perces gyaloglással visszasétálni a Campus területére. Ma már saját buszmegállója, saját vasúti állomása, kollégiuma, kápolnája, postája, bankfiókja, papír-írószerboltja, könyvesboltja, étterme, több büféje van az egyetemnek. Szép lassan az infrastruktúra is kiépült.

E: Hogyan alakultak az egyéb tárgyi feltételek?

H. R.: Kezdetben nem volt semmi. A kiköltözéskor viszont mindjárt a legkorszerűbb számítógépes hálózatot építették ki. A belső hálózatban minden munkahelyet számítógéppel láttak el, amit azóta is fejlesztenek. A tantermek és a tanári dolgozószobák száma mindig kevés, de valahogyan csak elférünk. A kezdeti állapotokhoz képest a Campus mai helyzete valóságos csoda. Amiben hiányunk van, az a könyvtár kiépítése. Ma ott tartunk, hogy a könyvtárlomány mennyiségileg ugyan nem elég, de már alkalmas az oktatásra. A könyvtárépület még hiányzik, ezért a meglévő tanulmányi épületekben alakítottak ki ol-

vasótermeket és könyvtárakat. Ezek nem kicsik, de hiányzik egy nagy egyetemi könyvtár. A következő beruházás ezt célozza meg. Megvannak a tervek, de csúszik az építkezés. Oktatástechnikai eszközöket pályázatokból próbáltunk biztosítani. Nekünk is volt nyertes pályázatunk, videóra, számítógépre, videó-felvevőre, magnetofonra, írásvetítőre, fénymásolóra. Ez most már mind van a tanszékeken. Rengeteget pályáztak a tanszékek, néha sikeresen, Így ezt a forrást is fel tudtuk használni.

E: A finanszírozás egyébként hogyan alakult?

H. R.: A magyar-vatikáni 1997-es megállapodás értelmében a katolikus egyetem mindenben aláveti magát a magyar törvényeknek, az akkreditációs szabályoknak, olyan elvek szerint működik, mint az állami egyetemek, és ennek megfelelően ugyanabban a finanszírozásban részesül, mint azok. Ezért az egyháznak voltaképpen csak akkor kell a zsebébe nyúlnia, ha építkezésre kerül a sor. Vagyis az egyetem működését az állam finanszírozza. Ebből következően ugyanazokkal a hiányokkal küszködünk, mint az állami egyetemek. A megszorítások, racionalizálások, leépítések, csoportlétszám-emelések, óraszám-növelések szeptembertől nálunk is megtörténtek, hogy a hiányt ne növeljük.

E: Hogyan illeszkedik a Pedagógiai Intézet a szervezeti hierarchiába?

H. R.: Egyenrangú a többi intézettel. Rektori felkérés alapján tagja vagyok a kari tanácsnak. Nem minden intézet vezetője a tagja, ami tehát a tanárképzés kari rangjára utal. A bölcsészkarnek mintegy húsz intézete van. A Pedagógiai Intézet egyúttal Pedagógiai Tanszék is, azaz még nem szerveződöttünk külön tanszékekké. Bár ez már időszerű lenne, mert az elméleti pedagógia és a tantárgypedagógia két különálló tanszék működését kívánná. Önálló intézet a Pszichológiai Intézet, ahol egyrészt szakos pszichológusképzést folytatnak, de a tanárképzést is kiszolgálják. A felsőoktatási átalakulással a központi szándék az – és ez a mi elgondolásunk is –, hogy egy önálló tanárképző intézet jöjjön létre, amely a teljes tanárképzést átfogja. Azt mondhatnám, hogy a mi szervezeti felépítésünk megelőzte azt, amit most a Bologna Bizottság Tanárképző Albizottsága kívánalomként megfogalmazott, hogy ti. az egyetemeken belül önálló, a tanárképzésért felelős intézetek jöjjenek létre. Ez a többi egyetemen még nagyon szét van aprózva. Vannak a pedagógia vagy neveléstudományi tanszékek, és minden diszciplináris tanszéknek vannak módszertani csoportjai, amelyek laza szakmai kapcsolatban állnak egymással, de szervezetenként szétaprózódik a tanárképzés. Ez nálunk már másképp van, úgyhogy túl nagy szervezeti átalakításra nincs szükség. Csak a pszichológia integrálását látjuk még szükségesnek.

E: Az egyházi fenntartó hogyan irányítja az intézményt? Mibe szól bele?

H. R.: A Bölcsészkar élvezi azt az autonómiát, amit a többi egyetem bölcsészkarja is, tehát szakmai, belső szervezeti, gazdálkodási kérdésekben önálló. A szabályait viszont csak az egyetemi szabályokhoz illeszkedve alkothatja meg. Karunkon például én vezetem a Minőségbiztosítási Bizottságot, és van egy minőségirányítási rendszerünk, ami illeszkedik az egyetemihez. Még csak azt sem mondhatnám, hogy hierarchikus kapcsolatról van szó, inkább kölcsönösről. Pl. az egyetemi minőségbiztosítási dokumentumokhoz kérnek tőlem is javaslatot, azok így születnek meg, és utána mi is megalkotjuk a mieinket, amelyek harmonizálnak azokkal.

A szervezeti működési szabályzatnál, a statutumnál, és minden egyéb szabálynál ugyanaz az elv érvényesül. A rektor vagy a rektor-helyettes időnként részt vesz a kari tanácsok ülésein, ahol egy hozzászólás erejéig elmondja a véleményét az adott kérdésről, vagy személyes jelenlétével kinyilvánítja a kar iránti figyelmét. Gazdasági kérdésekben hasonlóképpen történik a dolog. A költségvetés megszületése után a kar teljes gazdasági auto-

nomiát élvez. De minden minisztérium felé történő intézkedés, akkreditáció, pályázat, költségvetés csak a rektoron keresztül mehet. Szakindítási kérelem sem történhet meg a rektor nélkül. Személyi kérdésekbe a rektor úr nem szól bele., bár. formálisan ő adja a kinevezéseket és a megbízásokat a dékán előterjesztésére. Az intézetvezetők ugyan nem rendelkeznek munkáltatói jogkörrel, de a véleményünk meghallgatása nélkül nem születnek személyi döntések. Esetemben még nem fordult elő, hogy valakit javasoltam volna felvenni, és azt ne vehettük volna fel. Működik egy bizottság, amely átvizsgálja, hogy tudományos szempontból megfelelő-e az illető. Én terjesztem elő ennek a bizottságnak, hogy kit szeretnék alkalmazni, s ha ők javasolják, akkor a dékán aláírja a szerződést vagy megbízást. Az szabályozva van, hogy hogyan lehet valakit alkalmazni. Először mindenkivel csak egyéves szerződést köt a kar. Amennyiben kölcsönös a megelégedettség, akkor lehet hosszabbítani. Ezeket az eljárásokat a munkaügyi szabályzat rögzíti. A kinevezéseknek tudományos előrehaladás a feltétele. Csak a docensek és a tanárok esetében létezik határozatlan idejű kinevezés, a tanársegédek, adjunktusok 3 vagy 4 éves megbízást kapnak, amit meg lehet hosszabbítani.

E: Szempont-e a vallásosság?

H. R.: Az egyetem alapító dokumentuma értelmében a hallgatók esetében nem, és – amíg voltak felvételi vizsgák – nem is kérdeztük meg tőlük.

E: Tehát nincsenek semmiféle világnézettel, felekezettel kapcsolatos felvételi kérdések?

H. R.: Semmi. Nem is szabad, és nem is célszerű. Ezzel együtt a katolikus egyetemen nagyon sok a vallásos fiatal. Van hitélet, kápolna az egyetemen, vagyis a vallásgyakorlásnak vannak látható jelei, de nem tartjuk nyilván, nem kérdezzük, hogy ki él vele. És a hit nélkül élő hallgatóval ugyanúgy boldogulunk, ebből nincsenek problémák. A tanárok esetében azonban az alapító dokumentum megszabja, hogy a tanári kar 50 százaléka katolikus vallású legyen. Ezt tudják is az állásra hozzánk pályázók. A jelentkezésnél a személyi adatok között a vallást is fel kell tüntetni, de csak ennyi. Van, aki kihúzza, tehát nem tartozik egyetlen felekezethez sem. Közismert, hogy vannak a tanári karban evangélikusok, reformátusok is. Gondolom, hogy az 50 százalékot teljesíti a kar, hiszen a pápai alapítású egyetemeknél ez elvárás, Más kifejezett vallási követelmény nincs az oktatóval szemben. Az igen – de hiszen ez evidencia –, hogy tartsa tiszteletben a katolikus vallást és ezzel ellentétes érzületet ne nyilvánítson, propagandát ne fejtessen ki. De a vezetőség nem követel hitéletben, egyházi szertartásokon való részvételt. Nincs ilyen természetű kötelezettség, a vallásosságot mindenki saját lelkiismerete és egyéni akarata szerint éli meg. Vannak persze tanévnyitó, és tanévzáró és egyéb ünnepélyes szentmisek, rendszerint az Egyetemi Templomban, amelyeknek az időpontja ismert, de csak az megy el rájuk, akinek ezt fontosnak tartja. Nincs sem ellenőrzés, sem számonkérés. Mint minden intézményben, az egyetemi ünnepélyeken az egyetem főállású oktatóinak illik részt venni. Mi is törekszünk erre, buzdítjuk egymást, de sosem sikerül a 100 százalékos jelenlét, mert az életben mindenkinek nagyon sok problémája és elfoglaltsága van. Nincs tehát világnézeti kényszer az egyetemen. Úgy érzem, hogy nagyon jó a szellem, valóban él a szellemi és világnézeti szabadság, azonban meghatározó mégis csak a hívő emberek többsége nálunk. De – ismétlem – semmiféle világnézeti terrort vagy kirekesztést nem láttam, nem tapasztaltam. A feszületek főnt vannak a tanterekben, azaz szimbolikusan is megjelenik a kereszténység. De az órákon vagy előadásokon nincs közös ima. Nagyon sok tudományos rendezvény van, ezeken sem jelennek meg liturgikus elemek.



E: Miben különbözik a pedagógusképzés az állami képzéstől, akár a tananyagot, akár a módszertant, az oktatási szerkezetet tekintve?

H. R.: Inkább azt mondanám, hogy nem különbözik. Hiszen minden jogszabályt kötelezően elismerünk és betartunk, így a tanári képesítés követelményeit meghatározó 111/97-es kormányrendelet alapján végezzük a tanárképzést. Arra törekszünk, hogy a pedagógiának a teljességét felmutassuk, viszont nagyobb hangsúlyt kap a keresztény pedagógiának az értelmezése és közvetítése. Ám ez soha nem kizárólagos. Tanítjuk tehát a reformpedagógiákat is, sőt, megyünk a tanárjelöltekkel különböző reformpedagógiai műhelyekbe, hogy a hallgatók megismerjék őket, de az előadásokon vagy a szemináriumokon előtérbe kerülnek a keresztény pedagógiai nézetek és szerzők. A jezsuiták, a piaristák, a bencések vagy Don Bosco pedagógiáját mi tudatosan feldolgozzuk, de foglalkozunk más pedagógiai nézetekkel is. Komolyan gondoljuk, hogy a legkorszerűbb pedagógiát kell közvetítenünk. Az utóbbi években ösztönözzük, hogy a hallgatóink ne csak megismerjék, hanem műveljék is a projektmódszert, a kooperatív tanulást. Ezek nem világnézet által meghatározott pedagógiai fogalmak, teljes mértékben összeilleszthetők a kereszténység tanításaival, ami viszont inkább a nevelésfilozófiában kap teret. Továbbá a hivatásbeli képzésben jelennek meg azok a világnézeti tartalmak, amelyek más egyetemeken hiányoznak. Alapvetően azt mondhatom, hogy a különbség abból adódik, hogy nincs két egyetem, ahol egyforma lenne a képzés. Annyi szabadságunk van, amennyi minden intézménynek. Nem arra képezzük a hallgatóinkat elsősorban, hogy katolikus iskolákban tanítsanak, hanem, hogy nagyon jól megállják majd a helyüket akár ott, akár világi iskolában.

E: Milyen elképzelések van a továbbfejlesztésre?

H. R.: Lassan építkezünk. Úgy szeretném a tanszéket továbbépíteni, hogy nagyjából azonos szellemiségű oktatói kar legyen, mert fontos, hogy ne legyenek belső villongások, ellentétek. olyan oktatókat kerestem mindig, akiknek van iskolai gyakorlata. Ez nem jellemző a felsőoktatásban. Rengeteg önéletrajz van most is az íróasztalomon, mert küldik olyan fiatalok, akik pedagógia szakot végeztek az egyetemen és szeretnének elhelyezkedni. Én nem kapok értük, mert a tanszékünknek éppen az a – nagyon pozitív – sajátossága, hogy szinte mindenkinek van vagy volt jelentős iskolai gyakorlata. Ez nyilván az én sajátos életutamból következik, hiszen a gyakorlati pedagógia területéről jöttem, és abban a pedagógiában hiszek, ami szorosan épít a gyakorlatra. A gyakorlatból kikerült felsőoktatási emberek később érnek be a tudományos pályán. Ezért nem jutottunk még el odáig a személyi feltételek tekintetében, hogy önálló pedagógiai szakot indítsunk, hiszen az akkreditációs követelményeknek nem felelnék meg. Három minősített oktatónk van mindössze, de többen járnak doktori iskolára. Az egyetemi tanári címet egy-két éven belül talán van esélyem elérni, de most még csak docens vagyok. Tehát az az első lépés, hogy megerősítsük a tanszékünket tudományos oldalról.

A másik cél az, hogy tovább erősítsük a gyakorlat-közelséget. Még szorosabbá kell fűzni a gyakorlóléssel a kapcsolatot. Ez persze finanszírozási kérdés is. Kapacitáshiány miatt sajnos nem tudunk annyit ott lenni a gyakorlóléshelyeken, mint kellene. Szeretnénk közreműködni a bolognai folyamatban is, mert úgy látom, hogy a közoktatás már egészen mást vár el a tanárképzéstől, mint korábban. Sok olyan új ismeretre, képességfejlesztésre lesz szüksége a jövő tanárának, ami eddig nem került be a képesítési követelményekbe.

E: Úgy látod, hogy van nyitottság a megfelelő intézményekben arra, hogy ebben részt tudjatok venni?

H. R.: Azt hiszem, hogy igen. Több pedagógusképzési rendezvényre kapok meghívást évek óta, és többféle munkában részt is vettem. Tehát számon tartanak bennünket és

bekapcsolnak a vérkeringésbe. Nemcsak függeléke vagyunk a magyar tanárképzésnek. Én legalábbis úgy érzem, hogy minden tekintetben szerves részei vagyunk. A bolognai pedagógusképző albizottságban is ott vagyunk, az Országos Köznevelési Tanácsban is, tehát vannak lehetőségek. Inkább a kapacitás hiánya, a végtelen túlterheltség akadályozza azt, hogy gyorsabban és lendületesebben lehessen építkezni. Úgy látom, agyon jó, hogy a képesítési követelmény kijelöli a legfontosabb időkereteket. Amint hallom, ez védelmet jelent a tanárképzésnek, hogy a szakok ne telepedjenek rá az órákra. A többi egyetem rosszabbul áll a tekintetben, hogy nincs annyi órakeretük, kevesebb a gyakorlatok finanszírozhatósága, alig tudnak szemináriumokat tartani. Mi ezeket keményen kipróbáltuk az egyetemből. Nálunk a tanárképzésnek megvannak az idő- és pénzbeli keretei, amelyekkel teljesíteni tudjuk azt, amit a képesítési követelmények előírnak.

15–20 fős csoportokban tudunk szemináriumokat tartani, miközben hallom, van olyan egyetem, ahol 60 fős szemináriumokat tartanak. Valószínűleg ez is megmutatkozik a hallgatók jó eredményeiben. Nálunk minden félévben vannak szemináriumok, ahol a hallgatók önálló munkákat végeznek. Megvan a személyesség, csak erősíteni, csiszolni kell. Időben ráálltunk a tanári képesítő vizsgánál is arra, hogy nem önálló tanári szakdolgozatot kérünk, hanem portfóliót, ami benne van most már a bolognai ajánlásokban. Egy kicsit ebben is megelőztünk másokat. Ami nem a bölcsességünket mutatja, hanem azt, hogy egy nulláról induló egyetemnek jobbak a lehetőségei, mert Nem béklyózzák le a megcsontosodott megszokások, nincsenek olyan érdekek, amelyeket sértene egy szervezeti megújítás. Megjegyzem, nem volt könnyű elfogadtatni a karon például azt, hogy a tantárgy-pedagógia a pedagógia része (vagyis hogy a módszertanosok a Pedagógiai Intézethez tartoznak), mert az egyetemi oktatók zömmel más egyetemekről jöttek, és ott más volt a szervezeti felépítés. Nem volt ez sem sétagalopp, de mára már mindenki számára evidenciának számít.

E: Milyen a jelentkezők-felvettek aránya? Milyen felvételi eredménnyel tudtok fölvenni hallgatókat?

H. R.: Erre nem tudok pontos választ adni. Azt tudom, hogy a jelentkezők száma minden évben messze meghaladta a felvehető számát, az első év kivételével, amikor csak pótfelvételi eljárást hirdettek. Évről-évre növekszik azoknak a száma is, akik első helyen a Pázmányt jelölik meg. Tehát ezzel semmiféle probléma nincs. Pontszámot azért nem tudok mondani, mert a tanári szakot második- vagy harmadévben veszik fel a hallgatók, így a mi intézetünk a felvételibe sose folyt bele. Ami a tanári szakokat illeti, próbálkoztunk azzal, hogy legalább egy beszélgetés megelőzze a felvételét, de nem győztük, és felhagytunk vele. A világon sehol nem tudtak még kidolgozni olyan alkalmassági vizsgát, amely megbízhatóan kiszűrné a tanári pályára alkalmasokat vagy alkalmatlanokat. Aki akarja, felveheti a tanári modulokat, és menetközben megismerjük a hallgatóinkat. Van lehetőségünk rá, hogy a legalkalmatlanabbakat, akik meglátásunk szerint nem valók a tanári pályára, lebeszéljük róla. A karra jelentkezők száma tavaly 2–3-szorosa volt a felvehetőknak, de ez persze nem oszlik meg arányosan a szakok között. Húzóágazat lett a pszichológia és a kommunikáció. Nincs probléma a hagyományos két nagy szakon, a magyaron és történelmen, viszont csökkenés tapasztalható az élő idegen nyelveken. De ez nem Pázmányos specialitás. A németen és angolon kívül a középiskolákból lassan eltűnnek az egyéb nyelvek.

E: Hogyan változik a hallgatók felkészültsége? Milyen felkészültséggel jönnek a középiskolából?

H. R.: Azt tapasztaljuk, hogy a kommunikációs készségeik jobbak, a műveltségük és tudásuk viszont romlik. A helyesírási készség látványosan romlik, még a magyar szakos



hallgatóknál is. Olyan alapvető műveltségbeli hiányosságok jelentkeznek, amelyek 10–15 évvel ezelőtt elképzelhetetlenek lettek volna

E: Milyen középiskolákból érkeznek a hallgatók? Jellemző-e, hogy többen jönnek egyházi középiskolákból?

H. R.: Növekszik azoknak a száma, akik egyházi középiskolából jönnek. Ennek két oka van: az első az, hogy nőtt a bizalom az egyetem iránt. Kezdetben néhány egyházi iskola bizalmatlan volt az újonnan szervezett karral szemben. Másrészt szaporodtak az egyházi iskolák, amelyek évről-évre bocsátják ki az érettségizetteket. Eléggé meghatározóak tehát az egyházi iskolák, őket követik a budapestiek és a Pest környékiek. Közéltőleg fele-fele az arány. Ugyanez a helyzet a pedagógus-továbbképzéseinken is.

E: Az állami iskolák közül milyen típusú iskolákból jönnek?

H. R.: A hagyományos gimnáziumokon kívül alternatív iskolából is jönnek hozzánk hallgatók. Növekszik a szakközépiskolákból érkezők száma, akiket vonzanak a humaniórák. Ez a sokféleség izgalmas pedagógiai szemináriumokat eredményez. Amikor pl. egy állami iskolában érettségizett hallgató egy szeminárium keretében először szembesül azzal, hogy hogyan is működik a Pannonhalmi Bencés Gimnázium, vagy egy volt pannonhalmi diák azt ismeri meg, hogy mivel foglalkozik egy állami iskolában a diákkormányzat. Ez nagyon gyümölcsöző mindkét fél számára. Egy-egy nevelésméleti szeminárium megmutatkoznak a fiatalok gondolkodásában meglevő különbségek, amikor például alapvető értékekről, célokról beszélünk, és közben tanulják egymást érteni, tisztelni. A külvilág talán azt hiszi, hogy itt állandó világnézeti forrongás vagy harc folyik. Én úgy tapasztalom, hogy a hallgatók természetes módon tudják kezelni azokat a különbségeket, amelyek a gondolkodásukban, világlátásukban közöttük megvannak. Ők elsősorban egyetemi hallgatók, egymás diáktársai, és nincs közöttük ketté- vagy többfelé szakadás. Ha olykor mégis van, az a jó/rossz, igaz/hamis ellentétpár mentén rajzolódik ki, mind minden normális emberi közösségben.

E: Hogyan érinti a ti intézményeteket a bolognai reform, szerkezeti és tartalmi szempontból?

H. R.: Alapvető probléma az, hogy még rengeteg nyitott kérdés van, sok mindent nem tudunk. Például nem tudni, hogy a létszámok hogyan fognak alakulni a jövőben. Bizonyosra vehető, hogy lényegesen csökkenni fog a tanárképzésben résztvevők száma, tekintve, hogy csak a mesterfokon jelenik meg a tanárképzés. Ennek lehet olyan következménye, hogy nemhogy bővíteni lehet a tanszéket, hanem szűkíteni kell, mert a gazdaságos működtetés alapvető. Az egyik bolognai albizottságban való részvételem alapján viszont erősödik bennem az a remény, hogy szó lehet majd talán a 111-es rendelet tartalmi megújításáról, ami szükséges. Jó, hogy az egyetem autonóm és senki nem akadályoz meg bennünket abban, hogy bővítsük, szélesítsük a tanárképzés tartalmát, de azért az is jó, ha van egy rendelet, ami védelmet és hivatkozási alapot jelent. Szintén reményekkel nézek annak elébe – amit én kezdeményeztem az egyik bolognai albizottságban és most örömmel visszaolvastam valamelyik anyagban –, hogy tervezik a gyakorlati képzésnek a 11. félévre történő kivitelét. Ha ez így lesz, erősíteni lehet majd az egyetemi alapképzést. Mert ha a gyakorló tanítás elvinne egy félévet a tanárképzésre fennmaradó négyből, akkor lényegében három félévre zsugorodna a tanárképzés ideje, ami nagyon kevés volna. Ami viszont az érem negatív oldala és a félelmeket erősíti, hogy még nem látjuk biztosítva a kétszakos tanárképzés jövőjét. Erről még folynak egyeztetések. Úgy érzékelem, hogy a pedagógusképző albizottságban többségben vannak azok, akik a kétszakos tanárképzés hívei. Így talán nem fenyegeti veszély, de akkor leszek nyugodt, ha erre már garanciákat látok. Ez nem a képzés oldaláról tölt el aggodalommal, mert ne-

künk kényelmesebb lenne több idővel rendelkező hallgatókkal dolgozni, akik nem annyira túlterheltek. A középiskolai gyakorlat ismerete mondatja velem, hogy nem jók az egyszakos tanárok. Sőt, a háromszakos tanárok az igazán kívánatosak a szélesebb műveltségük és munkajogi okok miatt is.

E: Van-e a bolognai folyamatban olyan változás, amivel nem értesz egyet?

H. R.: Nem tartom jónak, hogy a bölcsészkarokon általánossá teszik a 3+2-es rendszer. Vannak olyan szakok, amelyek hagyományosan a tudományos utánpótlást biztosítják, ahol nem fognak tudni mit kezdeni az első három év vég bizonyítványával. Emiatt elsie-tettnek és végig nem gondoltak tartom ezt a megoldást. Viszont vannak olyan szakok, ahol ez racionális, meg lehet lépni és meg is kell lépni. (Műszaki vagy gazdasági területre gondolok.)

E: Mennyire tudatuk felkészülni a változásokra?

H. R.: A Pedagógiai Intézetben bennünket egyelőre kevésbé érintett, mert régóta tudjuk, hogy a tanárképzés mesterfokra kerül. Az alapképzésben biztosítandó tíz kreditnek megvan a tartalma, ez nem sok változtatást jelent ahhoz képest, amit most csinálunk. Alapozó pedagógiai és pszichológiai tárgyakat fogunk az első három évben oktatni. Valószínűleg lesznek munkaerőgondok, tehát az óraszámmal és az oktatói létszámmal úgy kell sakkozni, hogy ne kelljen elküldeni embereket. Ami még egy nagy lehetőség a Bolognában, az az, hogy lehetséges lesz talán egy szűrő az első három év után, mert a tanári szak felvételét jó lenne bizonyos kritériumokhoz kötni. Tudom, hogy ez nehéz, de egy-két ötletünk már van ezen a téren.

E: Kiknek előnyös ez az átalakulás?

H. R.: Az államháztartásnak.

E: Miért?

H. R.: Mert kevesebb hallgató megy végig az ötéves képzésen, és így kevesebb pénzbe fog kerülni a felsőoktatás. Néhány szakma esetében, ahol racionalizálni lehet az egymásra épülést, ott előnyös lehet a hallgatóknak is. Úgy látom, hogy most nagyon elszaladt a felsőoktatás létszáma, az államnak nincs szüksége ennyi diplomásra, és devalválódott a diploma értéke is. Tehát ez egy szükségszerű lépés, de ilyen radikálisan és generálisan történő végrehajtásával nem tudok egyetérteni.

E: Kiknek az érdekeit sérti?

H. R.: Azokéit, akik ki fognak csöpögni az első három év után a képzésből. Egyelőre nem látom biztosítottak, hogy ők majd olyan képzést és képesítést kapnak, amit hasznosítani tudnak a munkaerőpiacon. Emellett veszélybe került néhány olyan tradicionális kis szak, amely a tudományos élet szempontjából, az értékek továbbvitele szempontjából nélkülözhetetlen egy ország szellemi életében. Nem termelnek közvetlen gazdasági hasznot, viszont ha a tudományos élet vérkeringéséből kimaradnak, az pótolhatatlan veszteség és megbocsáthatatlan bűn lenne. Ilyenek pl. a néprajz, az orientalisztika vagy az ókortudományok. Nem szabad megengedni, hogy ezek eltűnjenek, márpedig ezek most nagyon rossz helyzetbe kerülhetnek.

E: Kiknek az érdekeit sértheti még?

H. R.: Természetesen sérti azoknak az oktatóknak is az érdekeit, akikre nem lesz szükség a létszámcsökkenés miatt. Ez is súlyos gond a mai munkaerőhiányos helyzetben. Más körülmények között, ésszerű reform esetén kisebb gondot jelentene. És meglátásom szerint mindannyiunk érdekeit is sérti, mert a 3+2 radikális, előkészítetlen bevezetése a tudás, a műveltség további hanyatlásához fog vezetni. Amit a jövő generációk fognak – jóllehet tudattalanul – megsínyleni.



E: Mennyire képes ez a folyamat a bemerevedett egyetemi struktúrákat lazítani?

H. R.: Minden személyeken múlik, nincsenek jó tapasztalataim ezen a téren. Önmagában véve az valóban irracionális állapot volt nálunk, hogy például a tanárképzésben a négyéves főiskolai szintű tanárképzés és az ötéves egyetemi szintű tanárképzés egymás mellett haladt, és mondjuk egy főiskolai tanári diplomával rendelkező fiatalembernek további három-négy évet kellett lehúznia ahhoz, hogy egyetemi diplomát kapjon. Ez tartóhatatlan, rossz helyzet volt. De ami most elő fog állni, azt sem helyeslem, mert nem tartom jónak az egységes tanárképzést ebben a formában. A közoktatásnak az igényei ennél sokkal differenciáltabbak. Megkockáztatom, hogy annak a majdani egyetemi tanári diplomát szerzett fiatalnak az érdekeit is sérti ez a rendszer, akibe az egyetemi képzés során beléoltják az illúziót, hogy ő magas szinten fogja tudni és tanítani a saját tudományát. Aztán ha bekerül egy általános iskola felső tagozatába vagy egy szakképző intézetbe, ott majd azzal szembesül, hogy lényegében írni, olvasni és a matematikai alapműveletekre kell tanítani a gyerekeket. Ilyen értelemben egyrészt luxus az ő képzése, másrészt olyan illúzióvesztésnek lesz kitéve, amiről rendre beszámol a szakirodalom a szakképző intézetekbe került egyetemi végzettségű tanárok esetében. Fenn kellene tartani a tanárképzésnek a két, ám egymásra épülő szintjét.

E: Mi az, amit a legsúlyosabb problémának tartasz az iskolákban?

H. R.: Strukturálisan a szakképzést emelem ki, mint a legsúlyosabb problémát, és a szakképzésben tömegesen jelenlevő, leszakadó rétegek tovább nem haladását. Közismert az az adat, hogy a szakképzés első két évéről, az oda bekerülő 30 százaléka kimarad és végleg elvész a további tanulás számára. A szakképzés korszerűtlen, a gyakorlati képzés későn jelenik meg, és nincsenek megfelelően megoldva a gyakorló helyek. Ez tehát a legsúlyosabb problémája az oktatási rendszerünknek.

A második helyre a nevelés háttérbe szorulását teszem. A nevelésen – hangsúlyosan az erkölcsi nevelésre gondolva – a személyiségfejlődés elősegítését értem, aminek eredményeképpen erkölcsösebb nemzedék nőhetne fel. Itt nagyon rossz tendenciákat látok. Az osztályfőnöki munka, a diákmozgalmak, a szabadidős pedagógia háttérbe szorulását egy olyan korban, amikor a családok mind alacsonyabb határfokkal képesek betölteni nevelői hivatásukat, mert felbomlanak, mert a szülők túlhajszoltak. Az iskolának sokkal inkább befogadóvá kellene válnia, amihez arra volna szükség, hogy sok-sok szabadidős és egyéb programra legyen mód. Ez most nagyon rossz helyzetben van, amivel szorosan összefügg a pedagógusok kritikus helyzete, megbecsültségének alacsony foka a közvélemény és az oktatáspolitikai részéről. Következésképpen pedig, hogy devalválódik a tudás, a kultúra, a tradicionális értékek, és nagyon sok a bizonytalanság az életünkben. Elfogadhatatlannak tartom azt a közoktatás-politikát, amely számúzi a tanítás tananyag-tartalmát a szabályozás elemei közül. Olyan oktatáspolitikát látnék szívesen, amely büszkén vallja azokat a nemzeti értékeket, amelyeket ez a nép felhalmozott egy évezred során, és amelyeket az iskolának hivatása és kötelessége továbbadni. Ha az oktatásügy a szabályozás eszközével ezt nem írja elő, akkor a nemzeti kultúra átszarmaztatása esetlegessé válik. Hogy világosan beszéljek, még egy darabig nem kell attól tartani, hogy nem fogják tanítani Petőfi Sándort az iskolákban, mert a hagyomány tovább öröklődik, a pedagógusok ezen nőttek fel, tehát tanítani fogják. De mi lesz tíz-tizenöt év múlva? Vétkes az az oktatáspolitikai, amely lemond arról, hogy kötelezze a magyar iskolákat Petőfi Sándor tanítására. Nagy hiányossága az oktatási rendszerünknek az is, hogy nincs benne külső szakmai ellenőrzés és értékelés. Ezt nem helyettesíthetik az utóbbi években elszaporodott mérések, amelyeknek hasznát és szükségességét nem vitatom. A legfontosabbat, az

osztálytermi folyamatokat szakmailag senki nem ellenőrzi. Pontosabban ez az igazgató dolga lenne, de jól tudjuk, hogy ez töredékeiben valósul csak meg. Nem a valamikor volt szakfelügyelők visszahozásáért szólok. A katolikus közoktatásban kidolgoztunk egy olyan külső szakmai ellenőrzési, értékelési modellt – három éven keresztül ki is próbáltuk az összes katolikus intézményben –, amely a legkorszerűbb elveken nyugszik, megfelel a legmodernebb minőségbiztosítási szempontoknak, tiszteletben tartja az iskola autonómiáját, nem kényszerít rá semmiféle külső normarendszert, az önmaga elé kitűzött célokhoz méri és értékeli az iskolát, és alkalmas a problémák kiszűrésére és orvoslására is. A programunknak biztató jó eredményei voltak. Ilyen külső szakmai ellenőrzési rendszer általános bevezetését tartom szükségesnek az egész magyar közoktatásban. Van egy folyóirat, amit második éve adunk ki a PPKE BTK-n Mester és Tanítvány címmel, én vagyok a főszerkesztője. A folyóirat 2004. évi második számának az ellenőrzés-értékelés volt a témája. Ebben a számban ismertettük a modellt és beszámoltunk az egész projektről. A minisztérium – érthetetlen módon – nem mutat érdeklődést e kipróbált szakszerű rendszer iránt.

E: Köszönöm a beszélgetést.

(Az interjút Matern Éva készítette)

„A püspök úr a szakmai kérdéseket a főiskolára hagyja”

Szilágyiné Dr. Szemkeő Judit, a Váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola főigazgatója

Educatio: Hogy került kapcsolatba az egyházi oktatással?

Sz. J.: Az egyházi oktatással úgy kerültem kapcsolatba a 90-es évek elején, hogy az akkori Keresztény Pedagógus Kamarának alapító tagja és elnöke is voltam. Onnan kerültem be az Oktatási Minisztériumba 1992-ben. 1992-től 1994-ig dolgoztam az Oktatási Minisztériumban, majd 1998-tól 2000-ig.

E: 1992–94-ig milyen pozícióban dolgozott?

Sz. J.: Akkor közoktatási területen dolgoztam. 1993–94-ben, tehát egy évig voltam megbízott helyettes államtitkár Mádl Ferenc minisztersége idején. 1994-től a felnőttképzésben, egy cégnél voltam oktatási vezető, és emellett a Katolikus Püspöki Kar felkért arra, hogy segítsék megszervezni azt a pedagógiai intézetet, ami azóta is működik, amelynek én a szervezője és első vezetője voltam. Ez a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet, amelyhez hozzátartozik az összes katolikus közoktatási intézmény. Ezt az intézetet a Katolikus Püspöki Kar kérésére én hoztam ezt létre, de nem dolgoztam ott főállásban, hanem megmaradt a felnőttképzési és egyéb állásom. 1998-tól 2000-ig közoktatási államtitkár voltam az Oktatási Minisztériumban. Onnan átmentem a Szociális Minisztériumba, ahol 2000–2002-ig voltam politikai államtitkár. 2000-ben hívott át a Szociális Minisztériumba Harrach Péter miniszter, és 2002-ig, a kormányváltásig dolgoztam ott. A kormányváltásnál egy politikai államtitkárnak egyértelmű a helyzete, mennie kell, tehát én ezt azért hagytam abba. Az oktatástól nem szakadtam el, egy katolikus szervezetben 2000-től az oktatási bizottság vezetője voltam.

E: Ez melyik szervezet?

Sz. J.: Ez a Magyar Kolping Szövetség, ahol 2002-ben választottak elnökké. 2002–2004 között részben az elnökséget vállaltam, részben pedig abban az iskolában dolgoztam,